KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 27.11.2023

EDUSKUNNAN YMPÄRISTÖVALIOKUNNALLE

U 67/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta (jätepuitedirektiivin muutos)

Kuluttajaliitto ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto otsikkoasiassa. Kuluttajaliitto kannattaa valtioneuvoston kirjelmässä esitettyjä komission ehdotuksia, joiden tavoite on edistää elintarvike- ja tekstiilialan kestävyyttä.

Kuluttajaliitto kannattaa ehdotukseen sisältyviä toimia, joilla pyritään vähentämään elintarvikejätteen ja ruokahävikin määrää koko ruokaketjussa. Ruokahävikin vähentämiseen on keskitytty Euroopassa reilun vuosikymmenen ajan, mutta merkittävää muutosta ei olla saatu aikaan. On kuitenkin tärkeää jatkaa työtä erityisesti kuluttajien käyttäytymismuutoksen aikaansaamiseksi sekä ruokahävikkitietoisuuden edistämiseksi. Kuluttajaliiton koordinoimassa Hävikkifoorumi-hankkeessa selvitettiin viime vuonna ensi kertaa valtakunnallisesti kattavalla kuluttajakyselyllä (n = 2176) suomalaisten kuluttajien arvoja, asenteita ja aikomuksia ruokahävikkiin liittyen. Tulosten mukaan pääosin asenteet ruokahävikin vähentämistä kohtaan ovat kuluttajien keskuudessa myönteisiä ja ruokahävikin vähentäminen koetaan tärkeäksi. Toisaalta tuloksissa nousi esiin huolestuttavasti, että hävikki näyttää olevan erityinen haaste nuorille aikuisille: Nuoret aikuiset kokivat vähemmän onnistumista hävikin hallinnassa ja toisaalta eivät ole myöskään niin innokkaita hävikin vähentämisessä nyt tai tulevaisuudessa kuin heitä vanhemmat ikäpolvet. Nuoret aikuiset näyttävätkin kohderyhmältä, joihin toimia erityisesti tulisi kohdistaa tulevaisuudessa ruokahävikkiin liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kuluttajaliitto kannattaa valtioneuvoston kantaa, että komission ehdotuksessa selvennettäisiin miltä osin ehdotuksessa tarkoitetaan ruokahävikkiä ja miltä osin elintarvikejätettä. Myös valtioneuvoston kirjelmässä sivulla 13 todetaan virheellisesti kotitalouksien vuosittaisen ruokahävikin määräksi 295 miljoonaa kiloa, kun tosiasiassa kyseessä on kotitalouksissa syntyvästä elintarvikejätteen määrästä. Luonnonvarakeskuksen (2021) tietojen mukaan kuluttajien ruokahävikin määrä on reilu kolmannes (33 %) koko ketjun hävikistä eli reilu 100 miljoonaa kiloa vuosittain.

On selvää, että uudenlaisia keinoja tarvitaan EU maiden ja YK:n kestävän kehityksen elintarvikejätettä ja ruokahävikkiä koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi. Kuluttajaliitto kannattaa, että jäsenvaltioille esitetään sitovia vastuita elintarvikejätteen (ja ruokahävikin) vähentämiseen. Näemme erittäin tärkeäksi ehdotuksen sisältämän vaatimuksen yhteistyön lisäämisestä eri ruokaketjun toimijoiden välillä, ja näemme että vaatimuksen tulisi ulottua koskemaan myös toimia, joilla pyritään ratkomaan kotitalouksien ruokahävikkiongelmaa.

Erityisesti kotitalouksien kohdalla hävikin vähentäminen on haastavaa ilman tukea muilta ruokaketjun toimijoilta. Kuluttajaliiton koordinoimassa valtakunnallisessa kuluttajien ruokahävikkiin keskittyvässä Hävikkifoorumi-hankkeessa (2020–2023) koottiin yhteen keinovalikoimaa ja suosituksia erityisesti kaupalle ja elintarvike – ja pakkausteollisuudelle niistä toimista, joiden avulla ne voisivat tukea kuluttajia haastavassa hävikin vähentämistehtävässä. Esimerkiksi tuotesijoittelulla, informaatiovaikuttamisella, teknologisilla tai sosiaalisilla ratkaisuilla voidaan olla tuuppaamassa

Kuluttajaliitto ry Konsumentförbundet rf
The Consumers' Union of Finland
Ritarikatu 1 B, 00170 Helsinki | +358 9 454 2210 | info@kuluttajaliitto.fi | kuluttajaliitto.fi

kuluttajia kohti pienempää ruokahävikkiä. Tässä työssä tulisi hyödyntää saatavilla olevaa tietoa erilaisista kuluttajaryhmistä sekä käyttäytymistaloustieteen tuuppausmenetelmistä. Osana ehdotusta tulisi myös harkita ehdotettavaksi nimenomaan sitovaa velvoitetta elintarviketeollisuudelle ja kaupan alalle viestiä kuluttajille keinoista hävikin vähentämiseksi samaan tapaan kuin energiayhtiöillä on velvoite tarjota neuvontaa energian säästöön.

Vaateteollisuuden ollessa yksi saastuttavampia teollisuudenaloja on ensiarvoisen tärkeää löytää Euroopan laajuisia yhteisiä keinoja sen kestävyyden edistämiseksi. EU:n tulisi olla edelläkävijänä poistamassa haitallista pikamuodin mallia. Kuluttajaliitto kannattaa ehdotukseen sisältyviä toimia tekstiilijätteen vähentämiseksi sekä laajennetun tuottajavastuujärjestelmän luomiseksi tekstiileille. Suomessa tekstiilien kierrätysaste on nykyisellään matala ja kuluttajien kierrätysmahdollisuudet vaihtelevat eri puolilla Suomea. Ehdotuksen toimet voivat sen sijaan tuoda aivan uudenlaisia tekstiilien palautus- ja kierrätysvaihtoehtoja myös kuluttajille. Kuluttajaliitto näkee, että ehdotuksen sisältämien toimien avulla on mahdollista lisätä kuluttajien tietoisuutta tekstiilien ympäristövaikutuksista sekä luoda vaateteollisuudelle lisää paineita tuottaa kestävämpiä ja laadukkaampia tuotteita - ja mikä olennaista - osaltaan edistää kuluttajien vaatteiden nykyistä pitkäaikaisempaa käyttöä ja näin vähentää kuluttajilta syntyvän tekstiilijätteen määrää ja tekstiilien kulutuksen ympäristövaikutuksia.

Tekstiilialan ympäristövaikutusten vähentämiseksi keskeistä on myös kuluttajien tietoisuuden ja osaamisen lisääminen tekstiilien kulutuksen kohtuullistamiseksi. Kuluttajaliitto näkeekin tärkeäksi, että järjestelmätason muutoksen rinnalla ehdotuksessa on nostettu esiin myös tarve lisätä kuluttajien tietoisuutta tekstiilien kestävästä kulutuksesta. Tekstiilijätteen kierrätysjärjestelmän kansallisessa toteutuksessa tulee varmistaa kuluttajien riittävä osaaminen ja, että tekstiilijätteen lajittelu on kuluttajille mahdollisimman helppoa, selkeää ja saavutettavaa, asuinpaikasta huolimatta.

Esityksen sisältämät toimet aiheuttavat tuottajille uusia vastuita ja sillä voi olla tekstiilien hintoja nostava vaikutus. Kuluttajaliitto näkeekin tärkeäksi, että osana uudistusta huolehdittaisiin, että kannustimet käytettyjen ja kierrätettyjen tekstiilien ostamiseen ovat kohdallaan ja tehdään kuluttajille houkuttelevaksi vaihtoehdoksi. Uudistuksen kanssa samanaikaisesti tulisikin miettiä kansallisia mahdollisuuksia uudistaa käytetyn tavaran jälleenmyyntimarkkinoita ja esimerkiksi verotuksen keinoin tehdä käytettyjen tekstiilien hankinnasta houkuttelevampaa kuluttajille.

Kuluttajaliitto ry

Jenni Vainioranta
vastuullisuusasiantuntija

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö